

TALABALARNING INTELLEKTUAL QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA, O'QITUVCHI PEDAGOGNING TUTGAN O'RNI VA VAZIFALARI.

Temirov Rahmatulla Ismatulla o'g'li

Buxoro davlat pedagogika instituti Pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchi talabalarning ilmiy salohiyati va intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishda, o'qituvchi pedagogning vazifalari keltirib o'tilgan. Ya'ni biz ushbu savollarga javob olamiz: (savollar kalit so'zlarda yozib o'tilgan)

Kalit so'zlar: O'quvchi talabalarini darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, Dars vaqtida biror bir chalg'ituvchi narsalarga chalg'imasligini ta'minlash, darsdan keying vaqtlarini qadriga yetish, o'quvchini bilimli amaliyotga jalb qilish, kritik fikrlashni o'rganish, har bitta fanga individual yondashuv.

Asosiy qism: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31 - dekabrda "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 824-son qarori 1-ilovasi "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to'g'risida"gi Nizomning 6-bob "Baholash, baholarni konvertatsiya qilish" 31-bandida "Baholash usullari fan yoki modul doirasidagi talabaning yutuqlarini aks ettiruvchi va tasdiqlovchi yozma, og'zaki, amaliy ish, loyiha, portfolio va nazoratlar kabi turlarni o'z ichiga qamrab oladi. Baholash mezoni ta'lim olish natijasiga erishilganligini aks ettirishi shart" deb qayd etilgan.1 Ushbu qaror ijrosini ta'minlash yuzasidan Respublikamiz oliy ta'lim muassasalarida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Baholash usullari tarkibida talaba portfoliosi bo'lishi bugungi axborot texnologiyalari rivojlangan davrda muhim ahamiyat kasb etadi. Talaba portfoliosini yaratish va undan unumli foydalanish hozirgi kundagi dolzarb va muammoli masala bo'lib kelmoqda. Portfolioni ta'lim sohasida qo'llash g'oyasi, 80-yillarning o'rtalarida AQShda paydo bo'ldi. AQSh va Kanadadan so'ng, portfolio g'oyasi Evropa va Yaponiyada ommalashdi, XXI asrning boshlarida esa bu g'oya Rossiyada keng tarqaldi va hozirgi kunda bu g'oya O'zbekistonda ham keng yoyilmoqda. Portfolio (ingl. – portfel, zarur ishlar va hujjatlar uchun papka. frans. – bayon qilmoq, ifoda etmoq, tashimoq. ital. – hujjatlar solingan papka) – bu hujjatlar, ish

namunalari, fotosuratlar, taqdim etilayotgan imkoniyatlarni tasavvur eta olish imkoniyatini beruvchi materiallar, mutaxassis xizmatlari to'plamidan iborat.

O'qituvchi pedagogning talabalarning intellektual qobiliyatlari rivojlantirishdagi ahamiyatli o'rnini va vazifalari quyidagilar bo'lishi mumkin:

- ✓ Motivatsiya: O'qituvchi talabalarni o'zlarini rivojlantirishga ilg'or qilish uchun motivatsiyalash va ularni maqsadlarga yo'naltirishda muhim rol o'ynaydi.
- ✓ Individual yondashuv: O'qituvchi har bir talabaning individual xususiyatlariga e'tibor berishi va ularning o'zlarini rivojlantirishda zarur yordam berishi kerak.
- ✓ Yaratuvchanlikni rivojlantirish: O'qituvchi talabalarga yaratuvchanlikni rivojlantirish uchun imkoniyatlar yaratishi, ularni yangiliklarga o'rgatishi va o'zlashtirish uchun ilhomlarni rag'batlantirishi kerak.
- ✓ Kritik fikrlashni o'rgatish: O'qituvchi talabalarga kritik fikrlash, masalalar ustida o'z fikrlarini ifoda qilish va savollar berishni o'rgatishi lozim.
- ✓ Bilimni amaliyotga o'tish: O'qituvchi talabalarni o'rganilgan bilimlarni amaliyotga olib chiqishga yo'naltirishi, ularni o'zlashtirish va o'zgarishlarga tayyorlashda yordam berishi kerak.
- ✓ Mustaqil ishlashni o'rgatish: O'qituvchi talabalarga mustaqil ishlash, masalalar ustida o'zlarining fikrlarini ifoda qilish va yechim topish uchun o'zlarining qobiliyatlaridan foydalanishni o'rgatishi kerak.
- ✓ O'zlashtirilgan ta'lim dasturini tuzish: O'qituvchi talabalarni rivojlantirishda o'zlashtirilgan ta'lim dasturini tuzish, ularning maqsadlariga yo'naltirilgan va ularning rivojlanishiga xizmat qiladigan dars ishlanmasini tuzish zarur.

Bu vazifalar orqali, o'qituvchilar talabalarning intellektual qobiliyatlari rivojlantirishda muvaffaqiyatli bo'lishadi va ularni yangi bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash uchun yordam bera oladilar.

O'quvchi talabalarini darsga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun quyidagi usullardan foydalanishingiz mumkin:

- Mavzularni talabalarning qiziqishiga mos ravishda tanishtiring: O'quvchilarga darsda o'qitiladigan mavzularni ularning qiziqishiga mos ravishda tanishtirib, ularni ilg'or qilish va o'rganishga rag'batlantirishingiz muhim.
- Interaktiv dars usullaridan foydalaning: O'quvchilarni darsda faol qatnashishga rag'batlantirish uchun interaktiv dars usullaridan foydalaning. Misol uchun, grup ishlari, diskussiyalar, o'quvchilar bilan muloqotlar va boshqa interaktiv faoliyatlar.
- Yangiliklarga e'tibor qaratish: O'quvchilarni yangiliklarga e'tibor qaratish va ularning fikr-mulohazalarini qo'llab-quvvatlash yordamida darslarini qiziqarliroq qilishingiz mumkin.
- O'quvchilarning fikrlarini eshitish va qo'llab-quvvatlash: O'quvchilarning fikrlarini eshitish, ular bilan muloqot qilish va ularning o'z fikrlarini ifoda qilishga imkoniyat berish, ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim rol o'ynaydi.
- O'quvchilarga amaliy mashg'ulotlar tashkil etish: Dars ichidagi amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarni dars mavzusiga oid nazariy bilimlarni amaliyotga olib chiqishga yo'naltirishingiz mumkin. Bu, ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish va o'rganish jarayonini qiziqroq qilishi uchun yaxshi imkoniyat yaratadi.
- Darsda qiziqarli va interaktiv multimedia vositalaridan foydalaning: Multimedia vositalar, masalan, video darslar, interaktiv darslar va boshqa interaktiv materiallar orqali o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishini oshirishingiz mumkin.

Darsdan keying vaqtlarini qadriga yetish uchun quyidagi tavsiyalardan foydalanishingiz mumkin:

- ✚ Darsda o'rgangan materialni qayta o'qish: Darsda o'rgangan materialni darsdan so'ng tez-tez qayta o'qib chiqing. Bu, o'rganilgan ma'lumotlarni yodda saqlashga va qadriyatli tarzda o'rganishga yordam beradi.
- ✚ Darsda o'rgangan savollarga javob qidirish: Darsda o'rgangan savollarga javob qidirish va ularni yaxshi tushunish uchun qo'llanishingiz muhim. Savollarga javob qidirish orqali o'rganilgan materialni o'zlashtirishingiz va tushunishingiz oshadi.
- ✚ Qayta topshirish va mashg'ulotlar: Darsdan so'ng o'rganilgan materialni qayta topshirish, mashg'ulotlar tashkil etish va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganilgan bilimlarni mustahkamlash muhimdir. Bu, o'rganilgan materialni tushunish va unga ehtiyojli bilimlarni o'rganishga yordam beradi.

✚ O'quv materiallarini mustahkamlashtirish: Darsdan so'ng, darsda o'rgangan materialni mustahkamlashtirish uchun qo'llanishingiz mumkin. Misol uchun, darsda o'rgangan ma'lumotlarni yozib qoldirish, darsda o'rganilgan savollarga javoblar yozib qoldirish yoki darsdan so'ng qo'llanmalar orqali o'rganilgan materialni ko'rib chiqish.

✚ Darsdan so'ng dars ustida ishlash: Darsdan so'ng dars ustida ishlash, darsda o'rgangan ma'lumotlarni mustahkamlashtirish va tushunish uchun yaxshi usul bo'lib hisoblanadi.

Xulosa: Xurmatli pedagog va o'quvchi talabalar ushbu maqola siz uchun juda ham manfaatli bo'lishi mumkin. Xulosa o'rnida, keltirilgan ma'lumotlar asosida tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishning birinchi mezoni tafakkuriy motivdir, ikkinchi mezoni kognitiv qobiliyatlarni shakllantirish, uchinchi mezoni metakognitiv ko'nikmalarni shakllantirish hisoblanadi va talaba portfoliosi talabalarning intellektual qobiliyatlarini rivojlantirishning muhim amaliy omili sifatida ko'rish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etish bilan bog'liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 824-sonli Qarori / Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 31.12.2020-y., 09/20/824/1689-son.
- 2) Rogers, D., & Swan, K. (2004). Self regulated learning and Internet search. Teachers College Record, 106(9), 804 182
- 3) Musaeva S. Portfolioning maqsad va mohiyati / Pedagogik ta'lim j. – T.: 2013, 1-son. – 20-b
- 4) Majidov, J., & Majidova, G. (2020). SHAXS IJTIMOIIY TARAQQIYOTIDA OILA MUHITINING O'RNI. Архив Научных Публикаций JSPI. 10. Majidov, J. (2020). PSYCHOLOGICAL CRITERIA OF THE LEADER PERSONALITY. Архив Научных Публикаций JSPI.